

תהלתו בקהל הסידים

דברי תורה, סיפורים ומשלים
מאת המנהל הר"ח ר' יצחק אהרן קליין שליט"א

הפרשה

סיפור

• ולא תקח שחד

אשה אלמנה נכנסה אצל הגאון ר' יהושע'לה, רבה של קוטנא, ובדמעות של סיפרה לו על עוול שנעשה לה על ידי אחד מתושבי העיר, וביקשה מהרב שיזמין את פלוני לדין תורה. סירב ר' יהושע'לה ולא רצה לשבת בדין תורה. אמר: שוחד הוא לא דווקא שוחד של כסף, אלא אפילו שוחד של דמעות.

• שום תשים עליך מלך

בעיר לובלין היה איש חסיד אחד שהיה נוהג בכל ערב שבת לקנות מסרקות והיה הולך לבית המרחץ ומחלק אותם לכל מי שהוצרך למסרק, כשסיפרו הדברים להרבי מלובלין הפליא מאוד בגודל מעלת מצות גמילות חסד זו של האיש,

כשהגיעו הדברים לרב המרא דאתרא של לובלין הגאון ר' עזריאל שהיה נקרא בשם ראש הברזל על שם כוחו הגדול בתורה, הוא היה ממתנגדי החסידות, נענה ואמר הלא נעלמה מהרבי גמרא מפורשת (מנחות מ"ג:) בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו עומד ערום אמר אי לי שאעמוד ערום בלא מצוה וכו', ואם כדברי הרבי מלובלין שזוהי מצוה רבה הרי היה יכול דוד אף הוא לקנות מסרקות ולחלקם שם בין המתרחצים.

כשמסרו את דברי הגאון להרבי מלובלין אמר: נעלמה מהרב משנה מפורשת (סנהדרין פ"ב מ"ה) ואין רואין אותו (את המלך) כשהוא מסתפר ולא כשהוא

ולא תקים לך מצבה

הפסוק רומז לנו בזה כי האדם אשר נכון לבו לעבוד את השי"ת ראוי שיתעלה במעלות ויוסיף כל יום בעבודת ה' ללכת מחיל אל חיל ולא יסתפק בזה שיתפלל היום כאתמול שלשום בלי תוספת התעוררות כי האיש אשר אינו מוסיף ועולה זה נקרא שהוא במצב אחד כמו מצבה ולא השיג נעימות ועריבות ה' וזהו לא תקים לך מצבה שלא תישאר באותו מצב.

(מאור ושמש)

לא תסיר... ימין ושמאל

ברש"י הק' אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל. יש להבין מדוע נתנו המשל הזה ולא אמרו אפילו אומר לך על פטור חייב ועל חייב פטור, כי למשל אם יעמוד חברך מולך ושאל אותו היכן הוא צד ימין הוא יראה לך על צד שמאל שלך ואתה תאמר ותראה לו שהצד ימין הוא על צד שמאל שלו וזה כי הוא לא עומד בקו ישר אתך, אבל אם יעמוד בקו ישר שלך ולא פנים מול פנים אזי הימין של שניכם שווה והשמאל של שניכם שווה, ולכן אם הדין אומר לך על ימין שהוא שמאל אז כנראה שאתה עומד הפוך ואם תעמוד ישר אתו אז תראה שהוא צודק והימין הוא ימין אמיתי ולא שמאל.

ימין ושמאל

יעקב אבינו הניח ידו השמאלית על ראש מנשה ואת הימין על ראש אפרים, ומנשה שתק ולא אמר ליעקב כלום כי הבין שיעקב בא ללמד שצריך לקבל גזירת יעקב אע"פ שנדמה לו שיעקב החליף בטעות ימין

ערום ולא כשהוא בבית המרחץ שנאמר שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך הרי שדוד לא היה יכול לעשות מצוה זו ולכן ראה עצמו ערום מן המצוות.

• לא תשיג גבול רעך

במדינת מרוקו היו שני גויים שכנים ולכל אחד היה שדה שבה זרע כל שנה חיטה בכמות גדולה ומזה היה פרנסתם, וכדי להפריד בין ב' השדות נטעו אילנות לכל אורך השדה שייהא ניכר סוף הגבול של כל אחד. והנה אחד מהם נסע לכמה שבועות מחוץ לעיר, ושכנו ניצל את העדרו ועקר את העצים ונטע אותם במרחק רב כדי להרויח עוד שטח לשדהו. חזר השכן מהנסיעה ושם לב לדבר שעשה חבירו, ותבע את חבירו למשפט, אך השני טען שיש סימן המפריד בין ב' השדות והוא העצים, וגם כעת מפרידים הם כמימים ימימה.

השופטים הנכרים לא ידעו להשית עצה בנפשם, עד שהגיע הדבר אל מלך מרוקו. חשב המלך לפנות לרבים של היהודים, שהכירו בתור אדם פיקח, ה"ה הרב אליהו טייב זצוק"ל והציג בפניו את טענות ב' הצדדים.

ביקש הרב ללכת אל השדה. בהגיעם אמר הרב שיביאו לפניו את השור והמחרישה שרגיל לחרוש בהם, וציווה לרתום השור למחרישה ושיתחיל ללכת כהרגלו, והנה כשהגיע במרחק ניכר מן האילנות נעצר השור ולא הלך יותר, ציווה הרב לחפור שם ומצאו שיירי שורשים מהאילנות שהיו נטועים שם, ולפי זה הוכיח הרב את צדקת התובע, והודה השכן על האמת שהשיג גבול רעהו.

תכין לך הדרך

הביא בס' 'אבני שוחם' בשם הבעש"ט זי"ע, שכאשר אדם יוצא לדרך יקח עמו ד' דברים וינצל מכל רע, והם: תפילין, ככר לחם, יין, נר. ונרמז כל זה בתיבת תיכין לך הדרך, תפילין כיכר לחם יין נר, ואז תצא לדרך לבטח וה' ישמרך מכל רע.

קוסם קסמים – מקור השם

מדוע נקרא כך? ויש לומר, שיש בני אדם שכאשר יוצאים לדרך לוקחים קסמים מעץ ומקלפין אותם מצד אחד ומצד השני שלו משאירים את הקליפה ולא מקלפין ולוקח הקיסם וזרקו לארץ, אם נחת באופן שהקליפה למעלה זה מרמז על איש, ואח"כ זורק קיסם אחר ואם נחת באופן שמחשוף הלבן למעלה זה מרמז על אשה, וזה סימן טוב שקודם רמז על איש ואח"כ נרמז על אשה ואז הולך לדרוכו, אבל אם הקיסם הראשון זורק נחת באופן שצד הלבן למעלה שמרמז על אשה וקיסם השני נחת באופן שהקליפה למעלה אין זה סימן טוב שאשה קדמה לאיש וחוזר בו מהליוכו ואם שניהם יהיו שווים אז יהיה דרכו בינוני ועל שם הקסמן נקרא קוסם קסמים.

(תוס' הרא"ש עה"ת)

שמע ישראל – מעשה פלא

בעתו הונגרי מיום י"ט תמוז תרע"ו יש העתק ממכתב מאיש צבא הונגרי גוי אשר היה בחזית במלחמת העולם הראשונה וכותב לאשתו שתלך לשכן היהודי הנקרא חיים ותבקש אותו שיתרגם לה את הפסוק שמע ישראל כי בשעה שעפים עליהם כדורי משותת

בשמאל ובוה בא יעקב ללמד שכל בית ישראל ינהגו כך שיקבלו דברי המנהיגים אפילו שנראה שהורו על ימין שהוא שמאל.

(בית ישראל – מטרסדורף)

מקרב אחיך תשים עליך מלך

לא יהיה... כל שבט לוי חלק ונחלה

שמעתי בשם אחד מן הגדולים להסביר סמיכות הפסוקים האלה, כי כאשר צריך להמליך מלך מאיזה שבט והתורה אמרה מקרב אחיך, "מקרב" פירושו מתוך, כלומר מאמצעי והנה לא שייך אמצעי רק אם לפניו ולאחריו יש אותו מספר שווה, ובבני רחל לא שייך אמצעי כי היו רק שניים ולבני לאה שהם ששה לא שייך לבחור אמצעי ממספר 6, על כן צוה ה' שלשבת לוי לא יהיה חלק ונחלה וא"כ הם חמשה ואז יש אמצעי ולכן היתה המלוכה לשבט יהודה שהוא האמצעי ובו יתקיים שפיר מקרב אחיך תשים עליך מלך.

(נפתלי שבע רצון)

ראשית דגנך וכו' וראשית גז צאנך נתן לו

יש לומר הטעם שניתן לכהן וללוי המתנות האלו בתורת הכרת הטוב מדה כנגד מדה, כי המן שניתן להם במדבר היה בו כל טעם שרצה הן דגן הן תירוש והן יצהר – לשד השמן והוא ירד בזכות משה רבינו שהיה גם כהן בו ימי המילואים וגם לוי וכן הענין שהיה בזכות אהרן הכהן היה מגהץ את המלכודים שלהם, ולכן שכרו ראשית גז צאנך נתן לו שמוזה עושים מלכודים.

(רבי יונתן אייבשיץ)

ברוכים הבאים בשם ה'

הנהלת הת"ת מקדמת בברכה את תלמידינו היקרים והחביבים לקראת שנת הלימודים החדשה הבעל"ט.

יהא רעוא מן קדם אבוהון דבשמיא, שתהיה שנה מבורכת,

שנה של התעלות בעבודת ה' ובמידות טובות, שנה של הצלחה וסייעתא דשמיא

ובריות גופא ונהורא מעליא, זרעא חיא וקיימא, זרעא די לא יפסוק ודי לא יבטול מפתגמי אורייתא.

והברכה אחת היא להורים החשובים שירו רוב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם, ולראותם עולים בהאי סולם

המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, בהיותם ממשיכים את שרשרת הזהב לתפארת בית ישראל.

ואנשי הצבא נופלים ונהרגים מתחילים החיילים היהודים לצעוק "שמע ישראל" וניצולים ממוות לחיים ומסביבם החיילים הגויים נהרגים לרוב ולכן רוצה לדעת מה פירוש המילים שיוכל גם הוא להינצל כמו היהודים.

לא נודע מי הכהו
נתחדש בימינו שמצאו צורת הרוצה על ידי שרופא מומחה ראה בזמנית מגדלת העין של הנרצה ומצא את צורת הרוצה שנקלט בתוך העין של הנרצה כי אותו ראה לאחרונה טרם מיתו ונשאר צורתו בעיניו.

(הג' רבי יוסף שאול נטנון זצ"ל דברי שאול פ' בלק)

כתוב בספר 'משיבת נפש', שכל זמן שהרוצה חי ולא נהרג אין דם הנרצה נבלע באדמה וכשהרגוהו אז יבלע האדמה את דם הנרצה.

שופטים ושופטים וכו'

בספה"ק בני יששכר מובא שיש כמה שערים: 2 עינים 2 אזנים 2 חורים באף, והפה יש רק אחד. ואיתא בירושלמי ברכות ח' רשב"י אילו היה בהר סיני בשעת שניתנה התורה היה מבקש מה שתי פיות. אחד לקרש ואחד לדברי חול. באמת כפה יש ג"כ 2 אברים, הקנה והושט. 'דברים' רמז על חוש הדיבור, 'עקב' – חוש השמיעה – וה' עקב תשמעון, 'זאת חנן' – פה – תפילות כמנין ואתחנן, 'ראה' – חוש הראיה, 'שופטים', על כל אלו הג' השערים צריך שופטים לשמור על כל השערים שבגוף.

תתן לך

אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו, כמאמר חז"ל קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים. ולכן קודם שופטים ושופטים תתן לך ואח"כ ושפטו את העם, אם תראה עצמך נקי אתה יכול להורות לאחרים כמ"ש באחד האמוראים שהיה אילן שלו נוטה לרשות אחרת ובאו לדון אצלו על סכסוך כזה בין ב' שכנים ודחה אותם למחר ובינתיים הלך וקצץ את הענפים מאילן שלו שנשטע ויצא לרשות אחרת ואח"כ הסכים לדון את הבעלי דינים.

לא תשחית

סיפור הר"ח ר"מ וואזנר מסקווער שראה את הר"ק מסקולן זצ"ל בעל הנועם אליעזר ז"ע, שיצא מביה"כ ונטל ידיו ושוב הושיט ידו לתוך ביה"כ לכבות את האור ושוב נטל ידיו לברך אשר יצר כי גם זה בכלל לחסוך ממון של יהודי ולכן קודם נטל ידיו לקיים מצוות לא תשחית ואח"כ נטל ידיו לברכת אשר יצר כי היה ידו בביה"כ.

כי האדם עץ השדה

אמנם האדם דומה לעץ השדה אבל הוא יותר מהעץ כי גידול העץ הוא לפי מה שהשקיע בגידולו ואם לא השקיעו כראוי העץ לא יגדל טוב ויהיה ראוי רק לשריפה, אבל האדם אם נהג כראוי בימי גידולו יכול תמיד לתקן עצמו ואין יאוש והפסד על העתיד כי החרטה על העבר והקבלה על לעתיד ישנה את כל מהותו ויהיה נח"ר לשמים.

מי האיש אשר בנה וכו' אשר נטע וכו' אשר ארש וכו'
בסוטה מד, למדך תורה דרך ארץ שיבנה אדם בית ויטע כרם ואח"כ ישא אשה.

הרמב"ם פ"ה מהלכות דעות הלכה יא: דרך בעלי דעה שיקבע אדם מלאכה המפרנסת ואח"כ יבנה בית ואח"כ ישא אשה וכמו שנכתב בפסוק. והקשו המפרשים הרי הרמב"ם הקדים נטיעת הכרם קודם לבנין הבית ובפסוק כתוב קודם בנין בית, וכן נזכר ג"כ

בגמרא סוטה מד.

בכסף משנה תירץ, כיון שבקללות בפרשת כי תבא פסוק ל, שהוא הפך הברכות, כתיב 'אשה תארש ואיש אחר יקחנה בית תבנה ולא תשב בו כרם תטע ולא תחללנה', כלומר כך תהי' נראה אם לא תצליח דרכיך, ולפי"ז הברכה יהיה בהפך אשה תארש לבסוף ולפני כן בית תבנה ולפני כן כרם תטע, ולפי"ז כתב הרמב"ם הסדר כרם, בית, אשה.

(רבי יהודה אסאד זצ"ל)

"רבי חיים מרדכי"...

קולו של יהודי ישיש נשמע בבית המדרש הנדבורנאי, היכלו המואר של הרבי הקדוש ר' איתמר מנדבורנה זי"ע, בעיר טשערנובין שבבוקובינה. היה זה ר' זלמן דוד, חסיד מופלג בשנים, שפנה לבנו הגדול של הרבי, רבי חיים מרדכי, פרי עץ חיים, שטרם הגיע לשנתו ה"ח אך כבר מתנוצץ כיהלום בכתר אבותיו הקדושים "ראש לבית אבותיו הוא" רמז עליו זקנו הרה"ק ר' מאיר מקרעטשניף זי"ע, באגרת מזל טוב ששיגר מיד עם הולדתו.

"נבד הנך לרבי הקדוש ר' חיים זי"ע", בעל ה'באר מים חיים', שאף הוא התגורר כאן בעיר טשערנובין, הלא כן? "פתח החסיד הישיש ר' זלמן דוד והתנשם קלות. אתה גם קרוי בשמן הראשון אחריי".

"אכן כן" הנהן הנער הצעיר בראשו לחיוב.

"ברצוני למסור לך סיפור מקורי, אותו שמעתי אני בצעירותי, מחסיד זקן, שזכה להימנות על תלמידיו של ה'באר מים חיים' בגיל צעיר, סיפור שהתרחש לפני מאה ושלושים שנה, בשנת תק"ן בערך".

החסיד הזקן התיישב בכבודות על אחד הספסלים, לצדו הנער, בן של קדושים, וסיפור חסידי לא ידוע בכלל החל להישמע בחלל.

רוח ציורית טיילה ברחובותיה של העיר 'הורודנקא' בחבל בוקובינה. טרטורי מנועים טרם ניסרו אז בעולם, מן הרחוב עלו רק שקשוקי כרכרות וסוסים צונפים.

צינה של חודש אלול חדרה מבין החלונות שזגוגיותיהן, מרוב עניות, מעולם לא היו אטומות עד הסוף. סביב שולחן העץ המוחספס ישבה חבורת נערים מקורזלי פאות, כמה חומשים צהובי גווילים פתוחים לפניהם. קסקטים מאהילים על מצחיהם, טליתות מצויצות על כתפיהם. כולם נועצים עיניים גדולות ב'מלמד' היושב מולם.

נערים גדולים הם יחסית, בסביבות כיתה ח' של ימינו. כל השבוע לומדים הם גמרא ומפרשים אבל היום, כמו בכל יום חמישי בשבוע, נוהג ה'מלמד' שלהם, ר' חיים, ללמוד איתם את פרשת השבוע, חומש עם רש"י, והשבוע זו 'פרשת ראה'.

"אתם שומעים" טייערע קינדערלאך? "מתלהב המלמד, האברך הצעיר ר' חיים, "הפסוק אומר 'נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו', כשיהודי נתן צדקה ליהודי עליו להרגיש תחושה טובה ומרוממת בלב, על הזכות העצומה שנפלה בחלקו, לגמול חסד עם אח יהודי".

"ומה כותב על זה רש"י הקדוש?" משפיל המלמד את עיניו לאותיותיו של רש"י, "הנה, זה לשונו, 'נתון תיתן לו' – אפילו מאה פעמים... תארו לעצמכם, תלמידים אהובים, יושב לו יהודי בביתו החם והמוסק, לפתע נשמעות דפיקות בדלת, בפתח עומד עני ומבקש צדקה, האיש נותן לו מטבע וסוגר את הדלת.

והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו

נשאלת השאלה כאשר דוד המלך נפטר הלך שלמה לשאול בביהמ"ד אם מותר לטלטלו וענו לו שיוכל ע"י ככר או תינוק, ומדוע לא התירו לו על ידי בגדיו שהם אינם מוקצים.

והמרדכי שבת פרק ג' רמז מ"ג בשם רבי אבגדור כהן צדק שכתב כן, באמת מותר ע"י בגדיו כי מה לו בין ככר ותינוק ובין בגדיו. וע"י הקשה הש"ל"ה אמאי

הצריכו גבי דוד המלך ככר או תינוק הרי לא היה דוד ערום. ותירץ הש"י בשם חכם אחד שהיות שבגדי כהן גדול אסורים ויש לשרפם לכן לא יתירו לטלטלו.

אמנם הקשו על זה שהם אסורים להדיט אבל למלך אחד הם מותרים להשתמש בהם וא"כ לא נעשים מוקצה כי ראויים הם לשלמה בנו.

ובס' 'תוספת שבת' תירץ, עפ"י מה שנפסק בשו"ע יו"ד סי' שסד, שמי שנפל מהגג ומת יש לקבור אותו בבגדיו שמה יצא דם שהנפש יוצאה בו ונספג

א מעשה

"לא עוברים כמה רגעים ושוב דפיקות, אותו עני עומד שוב בפתח. 'צדקה'.

"משהו בליבו מתרעם. 'הרי כבר נתתי לך פעם אחת' עומדות המילים על קצה לשונו. אך אז הוא נזכר בדברי רש"י הקדוש - 'אפילו מאה פעמים', הוא מפשפש שוב בכיסו ונותן לו מטבע נוספת. לא חולפים כמה שניות ו'אודך', שוב דפיקות בדלת, אותו פרצוף, אותה בקשה... סבלנותו של בעל הבית עומדת לפקוע, אך לא, הוא מתגבר.

גם בפעם השלישית והרביעית, והעשירית, והחמישים, 'אפילו מאה פעמים'... צריך לתת ולחזור ולתת ליהודי נזקק, ולא ירע לבבך בתתך לו', צריך גם לעשות זאת בשמחה ובלב טוב, עם חיוך על הפנים".

וכאן נזרקת אש קודש במלמד הצעיר, הוא חוזר על הדברים פעם ועוד פעם, אולי מאה פעמים. מתאר איך נראית הפעם העשרים ואחת בה דופק העני בדלת, ומה תחושתו של בעל הבית בפעם השמונים ושלוש, כשהוא חוזק שוב ושוב באוזני הילדים על דברי רש"י, כמבקש לחזק אותם בליבותיהם הצעירים:

"נתון תיתן לו – אפילו מאה פעמים"...
השיעור מסתיים. הילדים הצעירים מתפזרים לבתיהם, כולם נתונים תחת הרושם של השיעור החי ששמעו זה עתה.

יענקל'ה אחד הילדים הסוערים בכיתה, לא נרגע. "האם המלמד עצמו בדרגה כזו?" מקפצת במוחו מחשבה שובבית. "כל הכבוד לו על השיעור הנפלא, אבל מה היה קורה אם הסיפור היה מתרחש אתו? אם עני היה דופק בדלת ביתו מאה פעמים, לא ישישים, לא שבעים, מאה פעמים רצופות, האם הוא היה עומד בניסיון? פותח את כיסו מאה פעמים?"

יענקל'ה מגיע הביתה, אמו מקדמת את פניו בשמחה ומגישה לו צלחת מרק גריסים מהבילה, הוא מקרב לפיו את הכפית הלוהטת, נושף וטועם, אבל השאלה לא עוזבת אותו, ממשיכה לנקר בו כזבוב טורדני.

לפתע גומלת בליבו החלטה קונדסית. הוא ינסה אותו, את המלמד, הוא יבדוק מקרוב אם הוא עומד מאחורי דבריו, או לא.

"אבא, אני צריך רייניש" נשמע קולו של יענקל'ה מהמטבח.

"רייניש? לכבוד מה?" מתפלא האב. רייניש הוא מטבע גדול מאד.

"וכי שכחת אבא?" מצקצק יענקל'ה בלשונו, "טרם שילמנו ל'מלמד' את שכרו לחודש האחרון".

"כל הכבוד יענקל'ה, טוב שהזכרת לי" אמר האב, ניגש אל הארון, שולף מפניה נסתרת מטבע בוהקת ומניחה בידו של ילדו.

יענקל'ה יוצא מהבית בריצה. פניו מועדות לביתו של המלמד ר' חיים, אך בדרך הוא עורך עצירה קצרה. הולך לנחמן זליג, חלפן הכספים דמתא ומבקש לפרוט

בבגד וזה טעון קבורה, ולכן יש חשש כיון שדוד נפל ממדרגה שנשברה תחתיו ואולי נשפך דם שהנשמה יצאה ונספג בבגדו לכן אמרו שצריך ככר או תינוק.

והנה למדנו כאן שמלך צריך שיהי ס"ת תלוי בזרועו, וא"כ היו יכולים לטלטלו עקב הס"ת שהיה תלוי על זרועו, כי בודאי למד בו בשבת, כמ"ש: 'וקרא בו כל ימי חייו', אלא שלהרמב"ם לא היה עליו בכל עת, וא"כ י"ל שבשבת מיתה לא היה עליו הס"ת ולכן הצריכו תינוק או ככר ובפרט אם ניטל נשמתו בשעה שלמד י"ל

שלמד מתוך הס' וא"כ לא היה בידו בשעת מיתה אלא לפניו על השולחן שלמד בו ולכן הצריכו ככר או תינוק.

(כמוצא שלל רב)

ועבוד אלהים אחרים אשר לא ציוית

כתב רש"י הק' לא ציויתי לעבדם. הלשון תמוה, שהיה צריך לכתוב: 'אשר ציויתי שלא לעבדם', כי הלשון אשר לא ציויתי לעבדם עדיין לא מודגש חומר האיסור. וי"ל, דהנה כתב הרמב"ם שהטעות של דור אנוש

תשובה מכפר, ויש שיסורים מכפרים, ויש רק מיתה מכפרת. וא"כ איך אפשר לומר שהרהור תשובה מספיק להיתור נקרא צדיק גמור כדי שתהיה מקדושת ולא יהיה מקח טעות. וי"ל, דהנה איתא בזה"ק שאם מקבל אדם על עצמו בשעת קר"ש למסור נפשו על קדוש השם נחשב לו כאילו מסר נפשו בפועל וממילא מועיל תשובתו לכפר גם על החטאים שרק מיתה מכפרת.

ובזה מיושב מה שאמרו בשעת יציאה למלחמה והיו

צריכים להיות נקיים גם מעבירה קלה, אמר להם הכהן המשיח שעל ידי שתקראו קר"ש ותקבלו עליכם מסירת נפש ממש למען שמו ית' הרי זה נחשב למיתה המכפר על כל העבירות ובזכות זה תיושעו.

ומיושב מה שקשה, למה שולחים לביתם את הירא מעבירה שבידו, הרי הוא יכול להרהר בתשובה. אבל לפי מה שאמרנו שהרהור תשובה וקר"ש עם קבלת מסירות נפש ממש מכפר ונקרא צדיק, זה רק על עבירות בין אדם למקום, אבל עבירות שבין אדם לחבירו, כגון גניבה וגזילה צריך להחזיר לבעליו ובה אין הרהור וקר"ש מכפר. וזה נרמז במילים מי האיש הירא מעבירה שבידו, שיש בידו ממון אחרים שצריך להחזיר ולרצות את חבירו, לכן יחזור מעורכי המלחמה שיוכל להחזיר לבעליו.

(אמרות טהורות)

כי יפלא מנך דבר, דברי ריבות בשעריך וכו' יש להבין, על אומרו 'דברי ריבות בשעריך', הרי פרט לך הכתוב הספיקות בין דם לדם בין דין לדין ובין גנע לגנע וכו'. ויש לפרש עפ"י ששמעתי מאבא מארי בעל השבת הלוי זצ"ל, על הפסוק 'שלוש רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול', דמצינו בגמ' סנהדרין ז' רב הונא כשבא לפניו שאלה בעניני טריפה אוי אסף עשרה רבנים ת"ח והתייעץ עמהם וכן יצא ההלכה לאור הלכה ברורה כשמלה. וזהו הרמז: 'שלו' רב לאוהבי תורתך - כשיש שלום בין הת"ח או יצא פסק בלי מכשול, אבל אם ח"ו פירוד בין הת"ח או ח"ו עלולים להכשל בפסק ההלכה, ולפי"ז מתפרש הפסוק כאן, 'כי יפלא מנך דבר למשפט' - ואין לך פסק דין ברור להוראה, תדע כי הסיבה לזה היא כי יש 'דברי ריבות בשעריך', שאין שלום ואחדות בין הת"ח ולכן וקמת ועלית ובאת אל הכהנים ועמם יחד תברר את ההלכה עד שיצא הדין לאור בס"ד.

(מחשבת הלוי זצ"ל)

תכין לך הדרך ושלשת את גבול ארצך וכו'

הרמז בזה, כי האדם צריך להכין לעצמו את הדרך הישר לעבודת ה', עפ"י הגמרא בקדושין דף ל', לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה ושליש בתלמוד, ע"י ושלשת את ארצך - שתשלש את ימיו ללמוד שליש מקרא שליש משנה שליש גמרא, ועי"ז תכין לך הדרך' להגיע ליותר אריכות ימך כמ"ש ארחא רחיקא ווודא קלילא.

(אמרות טהורות)

כי השוחד יעור

אמרו חז"ל בב"ב קלג': אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות. יש לפרש שהדיין ישתדל שעיניו יהיו רואות, ואם יקח שוחד הרי לא יהיו עיניו רואות, כי השוחד יעור.

(אבני שוהם)

מי האיש אשר

הנה יש בפסוקים ג' 'מי האיש', א, בנה בית חדש. ב, נטע כרם. ג, ארש אשה. ובשלישי כתב רש"י פן ימות במלחמה, שאם לא ישמע לדברי הכהן כדאי הוא שימות, ולא פירש רש"י כן בשניים הראשונים. וי"ל, שאם בנה בית ורוצה להשאיר במלחמה לא עושה צער לאחרים בזה שמחליט לילך למלחמה. וכן בנטע כרם אם לא יחזור לא גורם צער לאף אחד כי הוא בחר לו

לכן המכבד את שריו בפניו נקרא מורד במלכות. ואם תשאל א"כ איך אנו מכבדים המצוות ומנשקים אותם, כגון התפילין והציצית. והתשובה, כי כח ה' כביכול מלוכב בתוך המצוה ורצונו מונח בו לקיים המצוה. משא"כ צבא השמים שאין עליו שום ציווי ומצוה, ולא ציוה לעבדם, ואין הקב"ה קורא אותו חפץ של מצוה כי לא ציוה לעבדם, וזהו כמו המכבד שרי המלך בפני המלך שזה נקרא מורד במלך, אבל המצוות, הן הרי כבודו של המלך שמקיימים מצוותו

(בני ישישכר תשרי)

לבבך בתתך לו' - ליבו הילדותי של יענקלה החל להרגיש רע עם עצמו, אך הוא לא היה יכול לעצור את 'החגיגה'. מאוחר היה מדי.

גמליאל גרונם צועד הלך וחזור, בלהט תזזיתי, ככלולאה. דופק בדלת, מתרחק מהבית כמה מטרים, נוקש שוב בדלת כבמחול עוועים, והוא, יענקלה, אינו מסוגל לעצור את החרפה - מעשי ידיו. מתבייש לצאת ממחבואו. רוצה שהאדמה תבלע אותו.

בלב פועם הוא סופר את הפעמים, שלושים ושבע, שלושים ושמונה... חמישים ותשע, שבעים ואחת, תשעים ותשע, מאה! המלמד ר' חיים עמד בניסיון בגבורת נפש. פיו וליבו שווים, הוא לא דיבר רק מן השפה ולחוץ, הוא התכוון לכל מילה שיצאה מפיו בשעת השיעור.

יענקלה חוזר הביתה עם ייסורי מצפון נוראים. וכי אתה הוא היצר הרע שמעמיד את האדם בניסיון? הלוקוהו כליותיו. הוא מגלה לאביו את הסיפור, והאב שומע ופניו מתרכמות, שלא לומר מזדעפות. "אתה מגיע אתי ברגע זה למלמד" אומר לו האב בחומרה, "ומבקש ממנו סליחה על מה שעוללת לו". יענקלה לא היה יכול לומר מילה.

בשעת בין ערביים נראו אב ובנו צועדים ברחובותיה של טשערנוביץ, בואכה ביתו של המלמד המופלא ר' חיים, שלימים נודע והתפרסם כהגאון הקדוש בעל ה'באר מים חיים' ו'סידורו של שבת', זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

"סליחה?" נדהם רבי חיים, כשחיוך נעים מתפשט על פניו, "סליחה על מה? וכי איזה רע עוללת לי? הרי ברור שאם כך כתוב בתורה - אז כך צריך לעשות, אפילו אם העני מבקש מאה פעם צדקה, צריך לתת לו שוב ושוב. אז על מה מגיע לי סליחה, על זה שזיכיתם אותי לקיים זאת?

"אינני מוצא על מה יש לבקש כאן סליחה!"...

יענקלה' כבש את פניו הסמוקות בקרקע, לא מסוגל להביט בפניו של המלמד. היה זה שיאו של השיעור המרטיט שהוא קיבל מהמלמד, שיעור שנחקק בו לכל חיו.

עכבור שנים רבות, ביושבו על כסא ממלכתו, מוקף חסידים ואנשי מעשה בבית מדרשו בבני ברק, ישב הרבי הקדוש ר' חיים מרדכי מנדבורנה ז"ע, בעל ה'דבר חיים' וסיפר בהתעוררות את הסיפור המופלא ששמע בצעירותו, כשהוא מחדד - מעלה על נס את המסר העולה ממנו:

"והוא מוסר השכל נפלא לדעת ולהשכיל איך צריך לקיים מצות התורה הקדושה בתמימות ובפשיטות, וברעותא ללבא, בלי שום התחכמות ובלי שום השתמטות והוראות היתר כלל ועיקר, מאחר שזהו רצון השם יתברך הכתוב בתורתו, עד שלא שייך בזה כלל גדר ניסיון".

ואמר עליהם שמע ישראל

כתב רש"י אפילו אין בהם רק זכות שאומרים שמע ישראל יושע אותם ה'. ויש לתמוה מדוע מצות קר"ש דוקא זכותו עולה על שאר מצוות. וי"ל דאיתא בקידושין מט, המקדש את האשה על מנת שאני צדיק גמור אפילו הוא רחוק מלהיות צדיק מקדושת, שמא הרהר תשובה בלבו. וקשה הרי יש ד' חלוקי כפרה ביומא פו, יש שתשובה מכפר, ויש שיום הכפורים עם

אויף שבת

את ה'רייניש' למאה פרוטות קטנות המכונות 'צל'. החלפן לא חושד במאומה, ממלא את מבוקשו של הילד ומוסר לו צרור מטבעות כבד.

משם יוצא יענקלה לשיטוט ברחובות העיר הורודנקא, אחרי סיבוב קצר הוא מוצא את מבוקשו. דמות אומללה משתרכת בשולי המזדרכה, זהו יהודי מסובל בייסורים העונה לשם גמליאל גרונם, איש עני ואביון כפשוטו, תאב ומתאוה לכל פרוטה, אפילו למטבע קטנה של 'צל'.

"יש לי משימה בשבילך" לוחש באוזניו יענקלה' בשובבות.

"אין לי זמן למעשי קונדס" גירש אותו גמליאל גרונם ונופף במקלו המרוט.

"רייניש שלם" התריס יענקלה בפניו. "ככה אתה מוותר על רייניש?"

"הנה", מנופף יענקלה בשקית המלאה מטבעות, "יש כאן רייניש שלם במטבעות, כל מה שאתה צריך זה רק... וכאן הוא לוחש באוזניו את תכניתו המפורטת.

"ומה עם שכר טרחה?" מרים גמליאל גרונם את גבינו בפליאה.

"מה?" נדהם יענקלה. "אתה הרי עומד לקבל רייניש שלם".

"אני הרי לא הולך לעשות את כל זה בחינם?" הסביר גרונם.

"טוב אוסיף לך עוד שתי 'צל', הסכים יענקלה, התגנב שוב לביתו, שלף מקופת החסכוניות שלו עוד שתי 'צל', והתכנית יצאה לדרך.

המלמד ר' חיים פתח את הדלת במאור פנים "יענקלה תלמידי היקר".

"זה השכר לימוד" מלמל יענקלה.

"ייער כוח" הרעיף המלמד ברכות על ראש תלמידו. אלא שלא עברו כמה דקות ודפיקות נשמעו בדלת. בפתח עמד גמליאל גרונם.

"צדקה" הוא מלמל ביבושת.

ר' חיים ניגש לשקיק המטבעות שזה עתה הובא לו, שלף 'צל' אחד מהערימה ונתן לו בשמחה.

לא עברו כמה דקות ושוב נשמעו דפיקות בדלת. שוב היה זה גמליאל גרונם.

"יש לכם עוד צדקה?". ר' חיים ניגש שוב אל השקית שזה עתה הובאה לו, הוציא עוד מטבע ונתן.

כמה שניות בלבד חלפו והדלת בביתו של ר' חיים שוב ננקשה. "צדקה" זעקו פניו המכורכמות של גמליאל גרונם.

בפינה נסתרת, מאחורי חבית פח חלודה, יושב יענקלה ולא מאמין למראה עיניו.

בפעמים הראשונות הוא עוד התגלגל מצחוק, על התעלול הענק שרקח. אבל מרגע לרגע ירד החיוך ונמחק מפניו. בעוד המלמד מקיים בהידור 'ולא יירע

היה שמן הראוי לכבד את צבא השמים ולעבדם כמו שצריך לכבד שרי המלך שה' מסר בידם הנהגת העולם כמו השמש והירח שעושים צויו ה' להאיר על הארץ, ובאמת שכך צריך היה לכבד את שרי המלך, אבל זה רק כאשר אין המלך שם ושלא בפניו, אבל כאשר השרים עם המלך אסור לכבדם בפניו, כמו שאוריה החיתי שאמר בפני דוד המלך 'ואדוני יואב' ונתחייב מיתה כמודר במלכות. ובכן הקב"ה הוא מלא כל הארץ כבודו,

לעשות לפנים משורת הדין. אבל בארש אשה ומחליט לילך למלחמה עושה צער גדול לארוסתו, ולכן כתב רש"י שראוי הוא שימות.

מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו

פירש רש"י הק', ר' יוסי הגלילי אומר הירא מעבירות שבידו. וקשה, שאם ירא מעבירות שבידו א"כ הוא בעל תשובה וצדיק גמור ולמה לא ילך למלחמה. וי"ל דעל תיבה ילך' יש טיפחא, ולפי"ז הפירוש הוא, מי שהוא ירא ורך הלבב ילך - דכיון שירא מעבירות שבידו א"כ הוא צדיק ויכול לילך למלחמה, והתורה הק' מבטיחה לו וישוב לביתו - שישוב לביתו בשלום. (מהר"ש מבעלזא ז"ע)

ומדויק בקרא, שעל זה לא כתוב פן ימות במלחמה.

(ד"ע)

מי האיש הירא ורך הלבב

חסידים של הרה"ק מטשורטקוב ז"ע שאלו אותו פעם, מאחר שיש להם ב' בתי מדרשים האחד ביהכ"ס הגדול והשני ביהמ"ד קטן של החסידים ושאלו אותו באיזה מהם להתפלל. ענה להם אם יש באחד מהם איש עם לב שגבר' ורואים זאת עליו בתפילתו - שם צריכים להתפלל. וראיה לזה שכתוב בפרשתנו מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו ולא ימס לבב אחיו כלבבו, וראים מכאן שאפילו אם יש רק אחד שהוא רך לב ומפחד ואינו מדבר כלום לאחרים מ"מ קיימת סכנה להמצא בקרבנו שלא ימס את לבב אחיו כלבבו. וא"כ ודאי כשיש בבחימ"ד אחד שהוא מתפלל בלב נשבר זה מושפיע על סביבתו שיהיו ג"כ כמנוה.

(רבי יהודה זצ"ל)

והגיד לך ושמעת ודרשת הייטב וכו'

פירוש הדברים בדרך רמז, 'והגיד לך' - איזה דבר תורה, 'ושמעת' - את הדבר, ואח"כ 'ודרשת הייטב' - את הדבר הזה בשמך ולא בשם אומרו, אע"פ שהדבר אמיתי ונכון הדבר ולא בדרך פלפולים של הבל, והנה אמת נכון הדבר - עם כל זאת אם אמרת בשמך ולא בשם אומרו נעשתה התועבה הזאת בישראל לגנוב מאחר ד"ת ולומר בשמך. (ב"ק מהר"ש מבעלזא ז"ע)

נביא מקרבך כמוני

יש לדייק, הרי כתיב ולא קם נביא עוד בישראל כמשה. ותיקן רש"י הק' שהכוונה כמוני שיהיה מקרב אחיך כמשה רבנו. אבל בתרגום פירש דדמו לי ברוח קודשא. וצריך ביאור, הרי הפסוק העיד ולא קם עוד נביא כמשה. וי"ל עפ"י מה דאיתא ברמב"ם שמלך ישראל צריך להיות שפל בענוהו יותר מכל ישראל, וזה כמוני בבחינת "מה" כמו שכתוב במשה שהיה עניו מכל האדם כך הנביא מקרבך דהיינו המלך צריך שיהי' עניו מכל האדם וכדאיתא ברמב"ם. (ב"ק מהר"א מבעלזא ז"ע)

מזל טבא וגדיא יאה

מעומקא דליבא
שלוחות בזה למגיד שיעור החשוב
הרב פנחס דוד בלעדי שליט"א
לרגל השמחה במעונו בלידת הנכדה

יאה רעוא שיזכה לרוות רב נחת דקדושה
מכל יוצאי חלציו לאורך ימים ושנים טובות,
מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, אכ"י

ה'תשס"ח ח' אלול

אלול

אחת שאלתי מאת ה'

איתא במדרש 'שוחר טוב' אמר הקב"ה לדוד המלך ע"ה אתה אומר אחת שאלתי מאת ה' שבתי בבית ה' כאילו אתה מבקש רק דבר אחד ואתה ממושיך בעוד בקשות, לחזות ב נועם ה', יצפננו בסוכה, ביום רעה יסתירנו בסתר אהלו, ועתה יום ראשי וכו' אמר דוד רבש"ע לא יאה העבד שיהא לרבו (אני דוד העבד לה' למדתי זאת ממך) שאמרת מה ה' א' שואל ממעך כי אם ליראה את ה' א', ואח"כ הוספת עוד ללכת בכל דרכיו, ולאבהה אותו וכו' ולכן גם אני עשיתי כך.

ויש להבין איך התכוון דוד לתרץ במה שהשיב לה', ומדוע באמת אומרים ששואלים רק דבר אחד ולבסוף שואלים כמה דברים.

ונראה לפרש שזה באמת דבר אחד, דהנה יראת שמים הוא המפתח והפתח לחכמת התורה ועבודת השי"ת, וכמו שכתוב 'ראשית חכמה יראת ה'', וכן איתא בגמרא (שבת לא:): מכריז ר' ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעה לדרתא עביד, הכוונה לאלו שיש בהם תורה ואין בהם יראת שמים, וממילא מיושב 'מה ה' אלוך' שואל ממעך כי אם ליראה' שאם יהיה לאדם יראת שמים יגיע ממילא לכל הדברים הכתובים בהמשך הפסוקים, וזה ג"כ מה שאמר דוד המלך ע"ה שאם יתקיים בו שבתי בבית ה' כל ימי חיי, ממילא יגיע ל'לחזות בנועם ה' וכל ההמשך.

(מורן שבט הלוי)

אלול

ויאמרו לאמר אישירה ליה - ר"ת אלול, לרמז בזה כי יש להרבות בחודש אלול באמירת תהלים שירות ותשבחות לבורא עולם.

דבר חכמה

על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת עד פי עד אחד נראה לפרש על פי מה שכתוב בירושלמי (מכות פ"ב הל' ו') שאלו לחכמה אדם שחטא מה תקנתו, אמרה חסאים תרדפם רעה. שאלו לנבואה, אמרה הנפש החוטאת תמות. שאלו לתורה, אמרה יביא אשם ויתכפר לו. שאלו לקב"ה, אמר יעשה תשובה ויתכפר. **נמצא ש"על פי שנים עדים"** דהיינו החכמה והנבואה, יומת המת הוא החוטא הנקרא בחייו מת, ואין לו תקנה, "או שלשה עדים" היינו התורה בזמן שאין בית המקדש קיים, ואין קרבן שיכפר אז ג"כ יומת המת, ואין תרופה למכתו, אבל "לא יומת על פי עד אחד" זה הקב"ה שהוא אחד יחיד ומיוחד ברוב חסדיו יעשה תשובה ויתכפר.

ובזה פירשו הפסוק "עדותך נאמנו מאוד לביתך נאווה קודש ה' לאורך ימים" דהיינו "עדותך" העצה שהתורה נתנה, שייבא קרבן "נאמנו מאוד" זה טוב רק "לביתך נאווה קודש" כשבית המקדש קיים, אבל ה"ה" העצה שנתן הקב"ה יעשה תשובה זה טוב "לאורך ימים" לעולמי עד.

וזהו אדם ובהמה תושיע ה' ש"ע" תשובה ניצל גם האדם ממייתה, וגם הבהמה משחיטה.

ע"פ שנים עדים או שלושה עדים

נראה לומר כי לאדם יש ג' אותות. אות מילה, אות שבת, ואות תפילין. והנה בכל ימות השבוע יש לאדם ב' אותות הוא תפילין והמילה, משה"כ בשבת שהוא בעצמה אות לכן שבת לאו זמן תפילין. וזה ע"פ שנים עדים יקום דבר בין בחול ובין בשבת, אבל ת"ח שהוא בבחינת שבת גם בימות החול יש לו ג' אותות. וזה ע"פ שנים עדים לכל ישראל, וע"פ שלושה זה לת"ח - יקום דבר מעידים על יחודו יתברך שמו.

(פניני יחזקאל)

כי השוחד יעור עיני חכמים וכו'

פעם אחת היה ד"ת בין ב' אנשים והלכו להתדיין אצל הרב מאפסא. ואחד מהבעלי דינים רצה לשחד את הרה"ק, ושם שטר כסף במעילו של הדיין מבלי שהרגיש בו, ובשעת הדין הרגיש הדיין שנוטה ליכזר את האחד ולא ידע הסיבה, ונכנס לחדרו ובכה לפני ה' שיאיר עינו, ואז שם לב שיש לו בכיסו ממון מצד אחד

מזל טבא וגדיא יאה

כסא דברכתא קדם החסיד המפואר,
המנהל הדגול, ידי רב לו בחינוך ילדי
ישראל לתורה ולעבודה

הרה"ח רבי יצחק אהרן קליין שליט"א
לרגל השמחה במעונו
באירוסין נכדתו בשעטומ"צ
ובלידת הנין בשעטומ"צ

יאה רעוא שיזכה וירוה רוב תענוג נחת
דקדושה מכל יוצאי חלציו ותלמידיו כבניו
לאורך ימים ושנים טובות מתוך בריות
גופא ונהורא מעליא

ה'תשס"ח ח' אלול

של הבעלי דינים, ואז אמר שכח השוחד כה גדול שאפילו שאינו יודע כלל מזה ג"כ מושפיע על שכלו לסלף האמת ולזכות את נתן השוחד אפילו שהדיין צדיק שלא הרגיש בשוחד כמו שכתוב בתורה כי השוחד וכו' ויסלף דברי צדיקים.

(הרה"ק מאפסא ז"ע)

עו"ל, ויאהב יצחק את עשיו כי ציד בפיו, שעשו הביא ליצחק אכילה ושניה ולכן רצה לברכו. ואמרו חז"ל, למה כהו עיניו של יצחק כדי שיבא יעקב ויקבל הברכות. והנה כשנכנס יעקב ואביו שאל מי הוא, וענה, 'אנכי עשו בכורך', היה כוונתו לומר, 'אנכי יעקב', ועשו הוא בכורך. וזה נרמז כאן, 'לא תקח שוחד', כי השוחד - שלקח יצחק מעשו דהיינו המטעמים, גרם שנתעורר עיניו כדי שלא יברך את עשו כי אם את יעקב, ויסלף דברי צדיקים, היינו יעקב שהוצרך לסלף דבריו ולומר בלשון שמשמעת לשני אופנים.

(איל המלואים)

ידינו לא שפכה את הדם הזה

ברש"י הק' ביאר, לא פטרנוהו בלא מזונות ובלא לוייה. הנה, הכתיב הוא 'שפכה', והקרי 'שפכו'. הנה צריך ליתן אכילה לאורח וגם ללוות אותו, והאוכל מכינה האשה, כדאיתא תענית כג, ואין דרך שהאשה תלוה אותו, כדכתיב: כל כבודה בת מלך פנימה, ולכן הכתיב הוא שפכה - בלשון נקבה, והקרי הוא שפכו לשון זכר, ללמוד מזה ב' הענינים שהזכיר רש"י הק' גם מזונות וגם מצות לוייה.

(משנת רבי אליעזר)

לבלתי רום לבבו

ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל

איתא במס' סוטה ד. כל המתנאה כאילו עובד ע"ז, והנה עוה נקראת בשם 'מה', שנאמר: ונחנו 'מה'. ובסנהדרין נ. אין צו אלא לשון ע"ז, ואם האדם מתנאה יסיר מהמלה 'מצוה' אותיות 'מה' כי חסר לו עוה ואז נשאר האותיות האמצעיות 'צו' שזה לשון ע"ז, כי כל המתנאה כאילו עובד ע"ז. וזה נרמז כאן לבלתי סור מן 'המצוה', מתיבת מצוה יורד האות הימני והאות השמאלית ונשאר צו שזה מרמז על ע"ז כי כל המתנאה כאילו עובד ע"ז.

(חתם סופר ז"ע)

תתן לך בכל שעריך

שעריך"ד ר"ת שינים עיניים ראש רגלים ידיים כרס כליות, על כולם צריכים להעמיד שומרים שלא יכשלו בעבירות.

(של"ה הק')

מזל טבא וגדיא יאה

למנהל החשוב והמסור, בכל עת ועוהה,
יום ולילה לא ישבות, במחשבה דיבור
ומעשה, להיטיב לצאן קדשים ה"ה

הרה"ג אליעזר לאנג שליט"א
לרגל השמחה במעונו בלידת הנכדים
בנים לחתנו
הרב שמעון פרידמן הי"ו

יאה רעוא שיזכה לרוות רב נחת
דקדושה מכל יוצאי חלציו לאורך ימים
ושנים טובות, מתוך בריות גופא ונהורא
מעליא, אכ"י.

ה'תשס"ח ח' אלול